

BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKA O‘QITISH METODIKASINING AHAMIYATI

Akaboyeva Gulzor

MMTB ga qarashli 69-IDUM Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinflarda bolalarni fanga bo‘lgan qiziqishini yanada oshirish, boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasining ahamiyati, asosiy maqsadlari xususida so‘z yuritilgan.

Kalit so‘zlar: Boshlang‘ich, matematika, intellektual, mantiqiy, topshiriq, muammo, misol, raqam

Аннотация: В данной статье говорится о важности и основных целях методики обучения математике в начальных классах, повышении интереса детей к наукам в начальных классах.

Ключевые слова: элементарная, математика, интеллектуальная, логическая, задача, задача, пример, число

Annotation: This article talks about the importance and main goals of the method of teaching mathematics in primary grades, increasing children's interest in science in primary grades.

Keywords: elementary, mathematics, intellectual, logical, task, problem, example, number

Boshlang‘ich maktab - bu bolaning hayotidagi qimmatli, printsiplial jihatdan yangi bosqich hisoblanadi. Tizimli o‘qitish ta‘lim muassasasida boshlanadi, uning tashqi dunyo bilan o‘zaro ta‘siri doirasi kengayadi, ijtimoiy mavqei o‘zgaradi va o‘zini namoyon qilish zarurati ortadi.

Boshlang‘ich maktab yoshida ma‘lum bir fanga doimiy qiziqish va moyillik shakllanadi, aynan shu davrda matematikaning jozibador tomonlarini ochishga harakat qilish kerak. O‘quvchilarning ushbu fanga bo‘lgan qiziqishini, shuningdek, dars davomida faolligini saqlab qolish uchun o‘qituvchi maktab o‘quvchilarining o‘quv faoliyatini to‘g‘ri tashkil etishi (yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish usullari va boshqalar) kerak.

Yangi avlod davlat ta‘lim standarti o‘qituvchidan maktab o‘quvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirish, umuminsoniy tarbiyaviy faoliyatni shakllantirishni talab qiladi. Matematik ta‘limning zamonaviy konsepsiyasiga ko‘ra, uning eng muhim maqsadi “o‘quvchilarning intellektual rivojlanishi, matematik faoliyatga xos bo‘lgan va insonning jamiyatda to‘laqonli hayot kechirishi uchun zarur bo‘lgan tafakkur sifatlarini shakllantirish” ahamiyatlidir.

Matematika boshlang'ich maktabda o'rganiladigan eng muhim fanlardan biridir. Bu o'quvchilarning tafakkurini, mantiqiylikini rivojlantirishga yordam beradi, shuningdek, hisoblash ko'nikmalarini shakllantiradi. Ko'pincha bu fanni nafaqat o'rganish, balki o'qitish ham qiyinchiliklarga olib keladi.

Matematikani o'qitish o'quvchilarning bilim olish qobiliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Boshlang'ich matematika ta'limining asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- a) Kichik yoshdagi o'quvchilarning matematik rivojlanishi;
- b) Dastlabki matematik bilimlarni shakllantirish;
- v) Ta'limning dastlabki bosqichidanoq matematikaga, aqliy faoliyatga qiziqishni oshirish.

Boshlang'ich sinflarda bolalar butun sonlar va miqdorlar arifmetikasini o'rganadilar, algebra va geometriya tushunchalari haqida umumiy tasavvurga ega bo'ladilar. Matematika darslarida nazariya amaliyot bilan chambarchas bog'liqdir. Material alohida bloklarda berilgan, lekin bosqichma-bosqich o'rganiladigan raqamlarni raqamlash bilan bog'liq. Kurs oxirida bolalar ming bilan tanishadilar. Raqamlash bilan parallel ravishda, kichik yoshdagi o'quvchilar turli arifmetik operatsiyalarni o'zlashtirishlari kerak: qo'shish va ayirish, ko'paytirish va bo'lish. Ushbu matematik bilim bloklariga materiallar, jumladan kasrlar, miqdorlar, geometriya va algebra asoslari haqidagi ma'lumotlar qo'shiladi.

Boshlang'ich maktabda bolalarga matematikani o'rgatishning ushbu usuli eng qulay va samarali hisoblanadi. Birinchidan, bolalar bolalar bog'chasida uchrashgan raqamlarni o'rganadilar. Keyin ular yangi raqamlar bilan ishlashni, turli usullardan foydalangan holda ular bilan ishlashni o'rganadilar. Shunday qilib, bir vaqtning o'zida allaqachon o'rganilgan materialni takrorlash va yangilarini o'zlashtirish - matematik ta'limning uzluksizligi printsipli kuzatiladi.

Boshlang'ich maktabda matematikani o'qitish bir vaqtning o'zida bir nechta muammolarni hal qilishga imkon beradi:

- bolalarda intellektual faoliyat (mantiqiy va ishora-ramziy fikrlash), fazoviy tasavvur, matematik nutq qobiliyatini rivojlantirish;

- kichik yoshdagi o'quvchilarni mulohaza yuritishga, o'z nuqtai nazarini muhokama qilishga, asossiz va asosli hukmlarni farqlashga, ma'lumotni (faktlar, harakatlar variantlari, ob'ektlarni tartibga solish asoslari va boshqalar) izlashga o'rgatish;

- bolalarga asosiy matematik bilimlarni berish - ularga miqdorlarning qiymatlarini va ularni qanday o'lchashni tushunishga, syujetli vaziyatlarni hal qilish uchun arifmetik usullardan foydalanishga, matematikadan foydalangan holda amaliy va o'quv muammolarini hal qilishga, arifmetik amallarni bajarish algoritmlari bilan ishlashga o'rgatish;

- bolalarda matematikaga qiziqish, matematik bilimlardan kundalik hayotda foydalanish istagini shakllantirish.

Ko'pincha boshlang'ich sinflarda matematika darslarida quyidagi usullar qo'llaniladi:

Tushuntiruvchi va illyustrativ. Bunda o'qituvchi bilim namunasini beradi, masalan, misol yoki masalani yechish yo'llarini ko'rsatadi va bolalardan uni qayta ishlab chiqarishni, ya'ni bir xil misolni, bir xil masalani mustaqil yechishlarini so'raydi.

Qisman qidiruv. Bu usul bolalarning muammoni hal qilishda qisman ishtirok etishini nazarda tutadi. O'qituvchi topshiriqni alohida bosqichlarga ajratadi, ba'zilarini o'zi bajaradi, ba'zilarini esa o'quvchilarga ishonib topshiradi. Masalan, murakkab misolda o'qituvchi bolalarga ular uchun yangi bo'lgan matematik harakatni ko'rsatishi mumkin - ko'paytirish yoki bo'lish va mustaqil amalga oshirish uchun sinfga taniqli ayirish va qo'shish bilan qadamlarni berishi mumkin.

Tadqiqot. Ushbu usuldan foydalanganda bolalar o'qituvchining rahbarligi ostida ular uchun yangi muammolarni hal qilish yo'llarini izlaydilar. Buning uchun o'qituvchi muammoli vaziyatlar, mantiq va zukkolik uchun topshiriqlar va boshqalarni taklif qiladi.

Boshlang'ich sinflarda matematika darslarini o'tkazishda quyidagilarga alohida e'tibor berish kerak:

Yangi materialni tushuntirishda o'qituvchi uni avval o'tilgan mavzular bilan bog'lashi kerak. Buning uchun o'qituvchi o'quvchilarni birgalikdagi ishlarga jalb qiladi, ularni mavjud bilimlarni takrorlashga, o'tmishdagi o'rganish tajribasiga tayanishga undaydi. Bunda illyustrativ jadvallar, mavzuga oid qo'llanmalar, didaktik tarqatma materiallar, chizmalar, sxemalar va boshqa ko'rgazmali elementlardan keng foydalaniladi.

Boshlang'ich sinflarda matematikani o'qitish metodikasi yangi materialni dozalash bilan ta'minlashni nazarda tutadi. U mantiqiy jihatdan tugallangan kichik qismlarga bo'linadi. Pedagogik usullarni tanlashda har bir bolaning individual imkoniyatlari, o'quv materialining mavjudligi, texnik va ko'rgazmali o'qitish vositalarining mavjudligi hisobga olinadi.

1-sinfdan 4-sinfgacha matematikani o'qitish davrida quyidagi muammolarni hal qilish kerak:

- 1) Talabalarning mustaqil intellektual faoliyati elementlarini shakllantirish;
- 2) mantiqiy, intellektual fikrlashni rivojlantirish;
- 3) fazoviy tasavvurni rivojlantirish;
- 4) matematik nutqni rivojlantirish;
- 5) tanqidiy fikrlashni rivojlantirish;

Bu masalalarni yechish jarayonida o'quvchilar dunyoni bilishning matematik usullarining universalligini anglab etadilar, asosiy matematik bilimlarni,

matematikaning tashqi dunyo bilan aloqasini va boshqa maktab fanlarini o‘zlashtiradilar.

Kichik yoshdagi o‘quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, ta’lim jarayonini tasavvur qilish kerak. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish tezlik, manevrlik, samaradorlik, fragmentlarni va boshqa multimedia funksiyalarini ko‘rish va tinglash imkoniyatini hamda “Men buni ko‘rdim!” mavjudligi effektini ta’minlaydi. - o‘quvchilarda voqelik voqeligini his qilish, qiziqish, o‘rganish va ko‘proq ko‘rish istagi paydo bo‘ladi.

Boshlang‘ich sinflarda matematika darslarida AKTdan foydalanish imkoniyatlarini ko‘rsatuvchi “Perspektiva” dasturi bo‘yicha 2-sinf uchun dars ishlanmasini ishlab chiqdik.

Mavzu: Ming

Maqsad: o‘quvchilarda 1000 soni haqidagi tasavvurlarini shakllantirish

Vazifalar:

- 1) Tarbiyaviy maqsad : 1000 raqamini o‘rganish;
  - 2) Rivojlantiruvchi maqsad: mantiqiy fikrlashni, aqliy operatsiyalarni rivojlantirish;
  - 3) Tarbiyaviy: natijalarga erishish orqali matematikaga qiziqishni rivojlantirish.
- Darslar davomida

I. Tashkiliy qism:

-Salom bolalar! Darsni boshlashga tayyormisiz? (bolalar javoblari)

II. Bilimlarni yangilash. Dars mavzusiga kirish.

O‘tgan darsda qaysi mavzuni o‘rgandik? ("8 va 9 uchun ko‘paytirish jadvali")

- Olingan bilimlarni qay darajada o‘zlashtirganingizni tekshiramiz (og‘zaki sanash): $3*3= 45:5=$

$4*2= 18:9= 16:8= 8*8= 27:9= 9*4=$

- Qarang, bizga kim tashrif buyurdi (taxtada Bo‘g‘irsoq tasviri)?

- Bo‘g‘irsoq bizning darsimizga so‘zlarni olib keldi, lekin uning chamadonida hamma harflar aralashib ketdi.Unga so‘zlarni tiklashga yordam bering:

BIR, MING, YUZ

Biz qanday so‘zlarni oldik? (bir, o‘n, yuz, ming)

- Kimdir Bo‘g‘irsoq sizdan nima haqida so‘ramoqchi ekanligini taxmin qildimi? (taxminan ming)

- Bugungi darsning mavzusi nima? (ming)

III. Yangi material ustida ishlash.

- To‘g‘ri, keling, 34-betdagi darslikni ochib, 1-songa qaraymiz.

- "a" topshirig‘ida nima qilish kerak (999 raqamini raqamli hadlar yig‘indisi sifatida ko‘rsating)? Bu nima degani? (bolalar javoblari)

- Kim javob berishga va doskaga yozishga tayyormi?
- Endi "b" topshirig'ini bajaramiz. 999 raqamidan oldin va 999 raqamidan keyin keladigan raqamlar qanday ? (bolalar javoblari)

- Ramkadagi taklif qilingan matn va rasmlarni ko'rib chiqing.

Bu raqamni qanday ifodalashimiz mumkin? ($900+100$, $990+10$, $999+1$)

- Juda qoyil. Endi №2 ga qaraylik. Nima qilishimiz kerak? (o'lchov yordamida etishmayotgan raqamlarni toping).

- Biz topshiriqni zanjirda bajarishga harakat qilamiz. ($1000=800+200$, $1000=400+600$ va hokazo)

IV. Tushunish bosqichi.

Juda qoyil. Doskaga qarang. Bo'g'irsoq , yuzlarni o'sish tartibida tartibga solishni xohladi, lekin u yana hamma narsani aralashtirib yubordi. Uni tuzatishga yordam bering (o'quvchilar 100 dan 1000 gacha raqamlarni o'sish tartibida qo'yadilar).

- Endi 4-raqamga murojaat qilamiz. Javoblarni daftaringizga yozing. Stol ustidagi qo'shni bilan daftarlarni almashtiring - bir-biringizni tekshiring.

V. Uy vazifasi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, boshlang'ich maktabda matematika o'quvchilarni o'rta maktabda keyingi matematik ta'limga yaxshi tayyorlashi kerak, bu o'quvchilarga ma'lum miqdordagi matematik bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish imkonini beradi, bu ularga matematika fanlarini yanada murakkab darajada muvaffaqiyatli o'rganish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jumayev bolalarda matematik tushunchalarni rivojlantirish.
2. www.ziyou.net.
3. Bepalko V.P. Ta'lim strategiyasini o'zgartirish vaqti kelmadimi Matn. / V.P. Bepalko // Pedagogika, 2001. No 9. S. 87-96.
4. Zimnyaya I.A. Ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuvning natijamaqsadli asosi sifatida asosiy kompetensiyalar. Matn. / I.A. Qish. M.: Mutaxassislar tayyorlashda sifat muammolari tadqiqot markazi, 2004 y.
5. Xutorskoy A.V. Maktab o'quvchilarining iqtidorini rivojlantirish. Samarali ta'lim usullari Matn. / A.V. Xutorskaya. M.: Vlados, 2000. 320 b.